

Direktor for Sorø Akademi E. G. Taubers Arverejse 1828. Ved H. G. Ofrík.

I Aaret 1828 tilfaldt der Sorø Akademi en ikke ubetydelig Arv efter den i Skelskør bosatte fhv. Distriktskirurg H. F. Müller¹⁾. Vistnok ikke uden Paavirkning af den for Akademiets Vel saa omsorgsfulde Povl Chr. Stemann havde Müller i sit Testamente indsat Akademiet som sin Universalarving og bestemt, at der for det Beløb, der indkom ved Realisation af hans Ejendele og efter Fradrag af forskellige Legater, dels til chirurgisk Akademi, dels til Skelskør Bys Fattigvæsen, Kirke og Kordegnembede samt til enkelte Private — deriblandt hans Husbestyrerinde og dennes Datter — skulde oprettes et Legat, hvis Renter udelukkende skulde anvendes til Understøttelse for Embedsmænds Sønner, der besøgte Sorø Skole og Akademi. Ved den endelige Opgørelse af Müllers Bo viste det sig, at dette Legat fik en Størrelse af 23,346 Rbd. Sedler, og med denne Grundformue stiftedes det endnu blomstrende »Müllerske Legat for trængende Embedsmænds Sønner«.

For at overtage denne Arv og i det hele varetage Akademiets Tarv samt repræsentere det ved Müllers Begravelse foretog Direktor T a u b e r²⁾ en Rejse til Skelskør, paa hvilken han lagde Hjemrejsen over forskellige sydsjællandske Herregaarde. Det havde oprindeligt været Meningen, at han til Skelskør skulde have været ledsaget af Akademiets Kasserer, Kammerraad Povelsen, men denne blev ved Sygdom forhindret i at komme med. I Skelskør var imidlertid Akademiets Interesser blevne varetagne af Byfogden Cancellisekretær F o s s³⁾, der bl. a. i sin Egenskab

¹⁾ Heinrich Friedrich Müller, f. 1751 ell. 52 i Nienburg ved Bremen. Kom 20 Aar gl. til Danmark og blev 1773 Eskadronsfeltskær v. Sjæll. Rytterregim. i Slagelse. 1787 cand. chir., samme Aar naturaliseret. 1788 Distriktskirurg i Vester Flakkebjerg Herred m. m. med Bolig i Skelskør. 1801 Afsked fra sit Embede i Naade og med 50 Rdl. Pension af Postkassen efter Ans. p. Gr. af Sygdom. Se om Müller nærmere B. Hoff's: Sorana I i »Indbydelsesskrift for Sorø Akademis lærde Skole og Opdragelsesanstalt 1895«. Som i det følgende anførte afgik Müller ved Døden i Skelskør den 23. Maj 1828.

²⁾ Erich Gjørup Tauber (1782—1854). 1804 cand. theol. (m. Udm.), 1805 Adjunkt v. Aarhus Kathedralskole, 1814 Overlærer smstd., 1818 Rektor i Kolding, 1822 Direktor for Sorø Akademi og dets Skole, ³¹/₅ 1827 Rang med Etatsraader, 1830 paa Ventepenge, 1831 kst. som Rektor for Frederiksborg lærde Skole, 1834 Afsked. Privatiserede derefter i København.

³⁾ Laurits Foss (1787—1875) blev 1824 Byfoged og Skriver i Skelskør og Herredsfoged og Skriver i Vester Flakkebjerg Herred (Pers. Tidsskrift, 4. Række, VI Bind).

af Notarius publicus inden Müllers Død (!) havde gjort Tauber bekendt med, hvad der ventede Akademiet, og som senere (i Vest-sjællands Avis Nr. 43 for 1828) havde bekendtgjort Dødsfaldet.

Taubers Optegnelser om Arverejsen findes i en lille stift heftet Bog i 8°, 30 Sider stor, der som Nr. 36 opbevares paa Universitetsbiblioteket i København blandt de der beroende Tauberske Manuskrifter og bærer Paaskriften »Anmærkningsbog i Anledning af Academiets Arvesag i Skielskør 1828 samt Begravelses-Rejsen m m.«

De første Sider indeholder Afskrifter af et Brev fra Tauber til Geheimeraad Malling (til sin Død 1829 1. Medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler) om de af Müller trufne testamentariske Dispositioner, Mallings Svar herpaa og Instruks til Tauber, Müllers Testamente in extenso, nogle Notater vedrørende Arvens Størrelse, Afskrift af Bekendtgørelsen om Müllers Død samt Taubers Mindetale over denne i Skelskør Kirke (trykt i »Slagelse Avis«, Nr. 46 for 1828). Derefter følger Taubers egne, i det følgende gengivne Rejseoptegnelser.

Skielskoriana pluraqve.

Lige siden Solens Opgang havde jeg badet mig i den herlige Morgenluft, som udviklede sig af mine sorøiske Blomsterhaver. Tusinde Sangere havde hilset den dejlige Indvielses-Morgen, men et Par Nattergale, der, hidlokkede af den stigende Sols milde Varme og den aromatiske Duft, som mit Blomsterflor udstrømmede, havde som et Par Væddesangere leiret sig i Jasminlysthuset og overtonede dem alle ved den herligste Harmoni-Concert. Jeg havde nydt denne Morgen paa Søen og paa Landet og fandt, da jeg kom tilbage¹⁾ fra min Vandring, Altarlýsene indpakkede, Vognen forspændt og de brune stampende af Livslyst og Utaalmodighed efter at tiltræde Dagsrejsen.

Det var den 30. Mai 1828, da jeg rullede ud af det sorøiske Stræde. Vejen til Skjelskør²⁾ slynger sig langs med Bredderne

¹⁾ Tauber havde Embedsbolig i den i 1834 nedrevne nordlige Hovedfløj af den tidligere Godsforvalterbolig, hvor Povl Chr. Stemann havde boet fra Akademiets Brand 1813, til han i 1827 flyttede til Kbhvn. T. beboede denne Bolig, der laa omtrent paa den nuværende Rektorgaards Grund, til sin Afskedigelse 1831 (Hoff: Sorø V i Indbydelsesskrift for Sorø Akademis lærde Skole 1899). Boligens Have gik da helt ned til Søen.

²⁾ Det maa erindres, at Vejen fra Sorø til Skjelskør, førend den nuværende Banegaardsvej og dens Fortsættelse til Frederikskilde blev anlagt (1854—55), gik nord om Sorø Sø, over Kongebroen og først paa den anden Side af denne mod Syd, gennem Grydebjerg, Horsebø og Topshøj Skove.

af Sorø Sø, over Kongebroen forbi det venlige Bleghus med sine Enge, igjennem et Løvtag af herlige Bøge, imellem hvis ranke Stammer man dog uafsladeligen skimter den blaalige Sø Skovlykkerne ere adskilte ved Ledde, hvor muntre Børn strømme til for at see deres Tjenstfærdighed belønnet med en Styver, hvorefter ikke sielden 20 Hænder række. Saa snart Leddet er lukket, begynder Veddeløbet til det næste Led. Barbenede Knøse og kortskjørtede Tøse styrte om Kap med hinanden om en Styver, men intetsteds er Fangelysten større end i Næsby. De mange Fremmede, som hidlokkes for at beskue Næsbyholms mørkerøde Mure, Havens herlige Echo, kollosalske Popler og forunderlig strømmende Springvand, har formodentligen gjort Næsbyes Landsbyungdom opmærksom paa det Indbringende ved denne Veddeløbsfart.

Parnassets og Bøgholmens Skove¹⁾ sees paa venstre Haand, og Academiets venlige Bygning, ædel i sine Former, saa lys i sit Anstrøg, tager sig fortræffeligt ud igjennem Aabningerne, som Skoven danner. Den mellemliggende Sø giver en rolig Forgrund for Øjet, hvorved det Kolossalske i Academiebygningen end mere hæves, og, belyses den af Aftensolen, ligger den som et Feeslot, opkastet af Havets Bølger.

Nedkjørselen til Frederikskilde (1 Mil fra Sorø) er temmelig bakket. Gaarden ligger yndig for Enden af Tystrup Sø, der ved sin tragtformige Forening med Bavelse Sø og sine bakkede, skovbegroede eller humlerankede Kyster yder Øjet fortræffelige deels perspectiviske, deels yndig grupperede Hvilepunkter. »De Bønder her i Skoveggen ere rige som Knaster«, sagde Christian, da vi kjørte igjennem Eskildstrup og Grunden laa mig for Øje i deres herlige Humlehaver. Dog vilde han ikke indrømme mig denne som den eneste men anførte — maaske med lige saa megen Grund — det meget opdyrkede Skovland, som ikke var falden under Matriklen og altsaa saagodt som skattefrit.

Gyldenholm, opbyggt paa det nedrevne Lystagers og Rappenborgs Grunde, var paatænkt i Aaret 1774 at skulle være et Friherskab, men nervus rerum gerendarum manglede. Derfor vidner det Heles Anlæg om en stor Stil, men — Pladsen, hvor Hovedbygningen skulde have ligget, staaer aaben, og Ejeren har sin Bopæl i en Sidelænge formodentligen bestemt til Forpagterbolig. Tiden tillod mig ei at bese de lokale Indretninger, men jeg bemærkede at Eieren lægger Vind paa Tillæg af gode Qvæg-

¹⁾ Skovbevoksede Punkter ved den sydvestlige Bred af Sorø Sø.

racer og at denne Green af Landhusholdningen i den Grad interesserer ham, at den strækker sig til hans Huusdyr og Smaa-kreaturer.¹⁾

Begravelse og Gravøl.

Da vi drejede om forbi Noret, der deler sig i det sydlige og det nordlige, i hvis Midte Skjelskjør ligger paa en lille Landtunge, lode Liigklokkerne allerede fra den gamle Carmeliter-Kirke Man saa ved første Øjekast, at Byen helligholdt en Fest. Gaderne vare overalt stærk bestrøede med Blomster. Jeg ilede til Byfogden, med hvem jeg havde nogle foreløbige Aftaler at gjøre og fandt ham meget forbittret paa Morten Biilmann (Sognepræsten²⁾), fordi denne havde ladet sig forlyde med, at den Afdøde havde vist sig for karrig i sit Testamente imod sine egne Byfolk og, da han desuden havde afholdt sig fra al Kirke- og Alter-Gang (som Skik er blandt Læger), var han af Stadens Geistlighed paa en Slags Maade sat i Ban og erklæret for en slet Kristen. Biilmann, hvis Skjødesynd er et Glas Viin over Tørsten og som i slig Tilstand form: havde ladet Tungen løbe, maatte først ved Opfydelsen af den hele borgmesterlige Autoritet og, som Foss sagde med Trudsel af Academiets højeste Unaade, tvinges til at renoncere paa den Lyst han havde yttret til at skolem[estre] Müller i sin Ligprædiken saavel for den lunkne Kirkegang som et matrimonium conscientiæ, hvori han i mange Aar sagdes at have levet med en Gehejmerraadinde Krabbe³⁾. Denne Rencontre var mig ikke behagelig, dog forsikkrede Byfogden mig, at den ingen videre Følger vilde have, naar Præsten blev godt salareret og godt skjænket I Lighuset traf jeg et anseligt Følge bestaaende af Greve Holstein Holsteinborg⁴⁾, Justitsraad Fiedler⁵⁾ til Basnæs, Provst Beyer⁶⁾ fra Egitslevmagle 6 Landsbypræster, hvoriblandt Roeskildenserne og

¹⁾ Hovedgaarden Lystager indlemmedes af Fr. IV i Antvorskov Grevskab og udgjorde derefter en Del af Ryttergodset. Hovedbygningen nedbrændte 1743. Ved Ryttergodsets Salg i 1775 solgtes Lystager og Gimlinge, ialt 1,168 Tdr. Hartkorn, til Kancelliassessor A. Dinesen, der deraf oprettede den ny Hovedgaard Gyldenholm. 1828 ejedes den af Major J. P. Jensen siden 1812. Den nuværende Hovedbygning opførtes først 1863—64.

²⁾ Morten Johansen Biilmann (1763—1828), fra 1815 Sognepræst til Skelskør.

³⁾ Edel Margrethe Sehested (1750—1827), g. 1772 — i dennes tredie Ægteskab — med Gehejmerraad, fhv. 1ste Deputeret i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet Frederik Michael Krabbe (1725—1796). K. havde siden 1785 været bosat i Skelskør. Gehejmerraadinde Krabbe boede ved sin Død i Müllers Gaard paa Hjørnet af Algade og Havnegade (B. Hoff: Sorana I, l. c.)

⁴⁾ Frederik Adolf Greve af Holstein Holsteinborg (1784—1836).

⁵⁾ Frederik Christian Fiedler (1775—1829), Justitsraad, Ejer af Basnæs.

⁶⁾ Seyer Malling Beyer (1741—1840), Sognepræst til Egitslevmagle Provst for Vester Flakkebjerg Herred.

Skolekammeraterne Abraham Falck¹⁾ og Peder Just²⁾ og Apostelansigtet Niels Harboe³⁾ til Magleby.

»Den bedste Brug jeg veed at gjøre af den Afdødes Viinkjelder er at tømme den paa hans Begravelsesdage, sagde Byfogden, og de fleste Gjæster — Rejsende fra Landet — syntes saameget mindre at have noget derimod, som sligt et Gravøl hører til Egnens Skik, og ved Præstebegravelser endogsaa gaar saa vidt, at — som man sagde mig — den mandlige Dele af Menigheden tracteres paa 3 forskjellige Steder uden for Huset, paa Stervboets Regning. Jeg samtalede imidlertid med Grev Holstein og modtog en venskabelig Indbydelse af ham til et Besøg paa Holsteinborg næste Dags Morgen. Præsten var saa artig at tilbyde mig Ordet strax efter Jordpaakastelsen, da, som han sagde, det var mere passende, at den større Tale sluttede sig til den mindre.

Der blev givet Signal til Procesionen. Tvende Dannebrogssflag paa Stænger saa høje, at de, uden for Indgangsdørene til Lighuset, hvilede op til Tagskiægget, optoges, udfoldedes og bares i Spidsen af Liigskaren af Slubroere i hvide Skjorter med sorte Baand, — et ei upassende Symbol paa Fædrelandets Sorg over en fortjent Afdød. — Dernæst fulgte Skaren efter Rang og Stilling, stedse en Civilist ved Siden af en Geistlig (min Ledsager var den omtalte Morten Biilmann). Den lille 8-aarige præsuntive sorøiske Eleve Heinrich Friedrich Müller Mau⁴⁾ (som han kaldte sig), gik ved Faderens Haand, og Blomsterpigerne til Slutningen. Kirken er den mest antike jeg har seet nogetsteds i Danmark. Midten deles langs igjennem Skibet ved en Række af Muurpiller, der har en Slags Liighed med *spina* i en romersk Circus og benyttes til Kirkestole og ende sig mod Choret med Prædikestolen, ved Indgangen med Orgelværket. Denne Stolerad indtager derfor den Plads, som sædvanligen i Kirker udgjør den midterste Gang, og til Erstatning for hiin findes tvende smalle Munkegange

¹⁾ Abraham Falck (1772—1835), Sognepræst til Tjæreby siden 1805, Student fra Roskilde 1790, død som Sognepræst til Høje Taastrup (siden 1833).

²⁾ Peter Terkilsen Just (1774—1834), Sognepræst til Høve og Flakkebjerg siden 1802. Student fra Roskilde 1794.

³⁾ Niels Madsen Harboe (1786—1861), Sognepræst til Magleby siden 1818.

⁴⁾ Heinrich Friedrich Müller Mau, f. $\frac{2}{1}$ 1821 i Skelskør som Søn af Apoteker og Postmester smstd., Kammerraad Gerhard Wilhelm Mau (1774—1858) og Louise Sophie Nicoline, f. Tessen (f. 1796), blev Elev i Sorø Akademis lærde Skole $\frac{1}{9}$ 1831, men forlod allerede Skolen $\frac{24}{10}$ 1839. Død $\frac{3}{2}$ 1857 som Apoteker i Lyngby (Richters Dødsfald). Paa Sorø var H. F. M. Mau Gratist i Henhold til Müllers Testamente, og oppebar fra 1833 en Portion af dennes Legat.

parallellebende, igjennem den Ene af hvilke der med Nød og Næppe var Plads til at føre Liget igjennem. Da Ligpsalmen lakkede mod Enden og jeg saae Kirkestolene opfyldte med nysgjerrige Tilhørere, hvoriblandt de lange Hattebaand vaiede ned fra Fruentimmerstolene, begyndte jeg at blive lidt snever om Hiertet ved mit selvpaatagne Talehverv i saa anselig en Forsamling og paa saa højtideligt et Sted. Denne min indvortes Frygt-somhed, hvis udvortes Virkning jeg med Kraft neddæmpede, havde imidlertid den Nytte, at den i Begyndelsen aarsagede en noget bævende Stemme, som gav min Sindsstemning mere Udseende af Rørelse end den virkelig havde og foranledigede mine geistlige Censorer til megen ugrundet Roes over mine herlige Talegaver. Jeg holdt Ørene stive ved disse Complimenter og yttrede allene, at Enhver maatte blive rørt ved saa sielden en Anledning. Hvad der endmere hævede min ubetydelige oratoriske Værd i de respective Skjelskjøranneres Øjne var, at min Successor i Talehvervet, Hr. Morten Biilmann, gjorde sine Sager meget maadeligere. Thi for det første var hans Tale ingen Mindetale, men en Ligprædiken over adskillige Almeensteder, saasom: Død, Grav, Opstandelse og Himmelfart, og indeholdt intet Personligt om den Afdøde undtagen nogle Sidehug i Indledningen om hans kierlige Forhold til Geheimeraadinde Krabbe, for det andet vare Omstændighederne ham temmelig imod. Han havde taget sin Stade paa Alterfoden, medens jeg som Ugeistlig afslog hans Tilbud om at stille mig paa samme Sted, medens jeg taledede, men valgte at staa paa Gulvet ved Ligets Hoved. Onde Tunger sagde, at Viindunsterne havde virket paa hans Organer fra Sørgehuset af. Jeg har derom ingen Mening, [dog] saa meget er vist, at det i Alles Øjne var ilde klædende for ham som en gammel Præst deels at han læste sin Tale op af en smudsig skreven og jevnlig overstrøget Concept, deels at han med megen Stønnen skilte sig fra de overflødige Vædsker, som under Talen jevnlig fyldte hans Mund, og ved ganske ugenert at spytte dem ud paa Altergulvet, hvorved hver Spytklad gav Gjenlyd fra Hvælvingen, og Altergulvet til sidst saae ud som en Sø. *Sed de his satius est silere.*

Da vi kom fra Kirken, gik det paa ny løs paa en Spisen og Drikken, og denne Gang gik man ordentlig tilbords, thi det forrige havde kun været en *gustatio*. Den Afdødes Huusholderske, der glædede sig ved et Legat paa 22 Td. Land, og hendes Datter Edel Carlsen, der foruden Gods og Gaard, i en Tid af 6 Uger i Hr. Valentiner, velbestalter Kiøb- og Handelsmand der i Staden, havde funden sig en elsket Gjenstand — om faa Dage en kierlig

Ægtemand¹⁾ — kunde man ej heller vente skulde vise mer Deel- tagelse ved den gamle Doctors Bortgang end den af en taknemlig Erindring. Og — hvad Ligfølget betræffer, der samtligen (mig undtagen) roste sig af at være den Afdødes Venner, mente de ved de Contributioner, som de i tidligere Dage havde ydet til hans Huusholdning, ved denne Lejlighed at kunne ansees som det rige Sorøe Academies retmæssige Medarvinger til hans gode Viinkjelder. Da derfor Stedets Øvrighed udbragte en Skaal: *in memoriam defuncti*, tilføjede Morten Biilmann med et Smil om den allerede morbærfarvede Næse: *ejusque cellæ vinarix* som taus samtykkedes af Præsteskabet. Ved Maaltidets Ende gjorde Skiel- skjøranerne mig den Ære at udbringe min Sundhed og ønske mig tillykke som Mandatarius for Sorøe Academie i saa frugtbringende et Ærinde. Apotheker Mau fremstillede sin Søn som tilkommende Eleve og var mig behjælpelig at udtage nogle Skeletter og Bøger, som jeg ønskede bevarede i Academiets Samlinger, til Erindring om den Afdøde.

Borreby.

»Jeg saae Vikingen gyng
paa det brusende Hav, og Luren
lød henover Havet. Hvad jeg
hørte og saae, det fyldte mit
Bryst.« N. M. Petersen.²⁾

Jeg havde løsgjort mig paa 3de Dage fra mine Forretninger og de 2de vare endnu tilbage, uden at der denne Gang kunde virkes mere for Arvesagen, saasom Pante- og Vexel-Obligationernes Bedømmelse var Noget, hvorved den akademiske Kasserer nødvendig

¹⁾ Ved Skøde af 5. April 1828 — altsaa kort før sin Død — havde Müller overdraget Jfr. Edel Carlsen med antagen Kurator R. W. Søndergaard sin Gaard paa Hjørnet af Algade og Havnepladsen med tilhørende Have, Vænge og Jorder i Overdrevet for en Købesum af 1,500 Rbd. Sølv, hvoraf dog de 700 Rbd. blev indestaaende paa 1. Prioritet i Ejendommen, hvorhos Müller forbeholdt sig Brugsretten af Ejendommen for sin Livstid. Ved Müllers Testamente af 10. Marts s. A. var der tillagt Jfr. Carlsen en Obligation paa 200 Rbd. samt forskelligt Indbo, medens hendes Moder, Müllers Husbestyrerinde, fik Brugsret i sin Levetid over forskellige Jorder, som senere skulde tilfalde Skelskør Kirke og Fattigvæsen. M. H. t. Jomfru Carlsens Ægteskab har Tauber ladet sig vildlede. Iflg. Skelskør Kirkebog 1814—36 holdt Jfr. Edel Margrethe Carlsen, født i Skelskør den 28. Marts 1806, »opholdende sig i sin Ejendomsgaard her i Byen«, den 1. Oktober 1828 Bryllup med hendes ovenfor nævnte Kurator, Hr. Rasmus Wilhelm Søndergaard, født i Holbæk den 7. Juli 1801, men konfirmeret i Skelskør 1816, hvor han da stod i Lære hos Købmand Vallentin (der ved Brylluppet var Parrets Forlover). R. W. Søndergaard tog senere Borgerskab som Købmand i Skelskør.

²⁾ Citatet er hentet fra N. M. Petersens Fortale til »Danmarks Historie i Hedenold«, 3. Del, Kbhv, 1837, og maa altsaa af Tauber være tilføjet Manuskriftet ved en senere Gennemlæsning.

maatte være tilstede og som dennegang ikke kunde skee formeldt hans indtrufne Upasselighed.

Jeg besluttede derfor at besøge de gamle Herresæder, som Egnen er saa rig paa og gjorde samme Aften Begyndelsen med Borreby og Basnæs.

Borreby, een af Landets ældste og herligste Borge, ligger skjult i en fortræffelig Bøgelund (den skjelskjørske Dyrehave) tæt op til en Fjord af store Belt, som danner Indsejlingen til Skjelskjør By. I Oldtiden var den saavel som Basnæs, Stisnæs og Holsteinborg berømte Vikingesæder, men dens nuværende mørkerøde Mure, Taarnene, Gallerier og Vindeltrapper ere ikke ældre end fra Christian den Tredies Dage, da Reformationens store Befordre, den berømte Cantzler Johan Friis til Hesselager købte Gaarden af Kongen og opførte den store og stærke Bygning. Den nuværende Eier Kammerherre Heinrich Gisbert von Castenschiold¹⁾, Oberstlieutenant à la suite ved det sjællandske Landseneer Regiment, har paa sine gamle Dage faaet et Ulivssaar af Kierligheds Pile, der har endevendt hans Hoved, hans Pung og snart hans hele gamle Herresæde, saa det var endnu til rette Tid jeg kom for at see Levningerne af de gamle Riddersale med deres Jagtstykker og vævede Tapetserier af Kjøge Fabrik, forinden Oberstlieutenanten spender for den yndige nestvedske²⁾ Frøkens Triumphvogn de fangne Riddere med Harnisk og Spær, ligesom han allerede haver kastet sit eget Skjold for hendes seirrige Fødder. Den ældgamle alentykke Muurgavl var gjenembrudt med Brækjernet for at danne Indgangen til en nymodens Havesal og de mudrede Grave sukkede under Rambukkens Slag for at modtage Pæleværket til en ny Havebro. *Improb' amor, quid non mortalia pectora cogis?*

Et fortryllende skjønt og ved Ælde berømt Sted fandt jeg endnu i Haven paa en Høj, som indbefatter det gamle Borrebys Ruiner. Udsigten i sig selv fortryllende, forskjønnes end mere ved et Skuespil, som jeg aldrig havde seet Mage til. En Mængde Søfugle, især Strandmaager, tusinde, ja mere end tusinde i Tallet, havde valgt den lille lune Viig, som beskyller Ruinens Fod, til at udklække deres Unger. Disse vare nu saa store at de stak Hovederne op fra Rederne, som vare skjulte i Strandgræs og Tang,

¹⁾ Henrik Gispert Castenschiold (1783—1856), Kammerherre, Generalmajor, arvede Borreby efter sin i 1817 afdøde Fader, Generalløjtnant J. M. H. Castenschiold. G. 1° 1804 m. Augusta Frederikke Castenschiold (1778—1852), skilt 1827, 2° 1828 ¹⁴/₆ m. Anna Margaretha Wegener (1808—1875), Datter af Kammerherre, Oberst Carl Ludvig Wegener (1770—1829) og Margrethe Røttger (1787—1863).

²⁾ Kammerherre C. L. Wegener var Chef for det sjællandske Landsener-Regiment, der garnisonerede i Næstved.

og gabende snappede efter de Fiskestumper som de madende Mødre opgøpede. Der var en Skrigen, saa ingen anden Ørelyd var at fornemme, en Svæven af de snart stigende snart dalende Maager, og da Kammerherren ved et Brøl med sin Stentorstemme opskrækkede dem samtligen fra Rederne, blev Solen i sandeste Forstand formørket af den uhyre Fuglevrimmel. Det var formodentligen en Uddeling en gros af Dagens Bytte, den almindelige Spisetime før Ungerne lagde sig til Hvile, og den lune yndige Viig syntes hartad at være valgt til Rugeplads for samtlige Østersøens og Kattegattets Maager. Jeg kunde længe ikke løsrive mig fra Betragtningen af denne livfulde Scene, hvor Maagesværmen dukker det sølverblanke Bryst, mens lune Viig sig slutter til skovbegroede Kyst.

B a s n æ s

er mindre gothisk, mere livlig og venlig end Borreby, men dog i enkelte overblevne Taarnbygninger, Grav og Broer tilstrækkeligen røbende sin Oprindelse fra Ridderborg og Vikingsæde. Stedet var i fordums Dage et Tilhold for Sørøveren Basse, der gav Borgen sit Navn.

Iøvrigt er Stedet mærkeligt ved en Lade, opbyggt af gammelt Muurværk med uhyre Kampestene imellem og [en] konstig Port mellem Borgegaarden og Ladegaarden med adskillige Sandsteens Sirater og en Inskription i det spanske Sprog forfattet og opsat i C. IV's Tid af bemeldte Arenfeldt¹⁾, der længe havde levet i Spanien.

Famili en Fiedler er paa fædrende Side oprindelige Jøder fra Frankfurth am Mayn (hvoraf nuværende Eier har Fordelen af Forbindelse med Rhinegnene ved sin ypperlige Rhinskviin), bleve siden kristnede fra dens Ankomst til Danmark, Fabrik-eier[e] i Kjøbenhavn, og den nuværende Eier var først Besidder af et Sukkerraffinaderi, nu Godseier²⁾. Konen er en Sporon, Datter af den i sin Tid berømte Sproggrandsker og Synonym-Samler Benjamin Sporon, i sin Ungdom Informator for vor nuværende Konge og i sin Alderdom Amtmand over Coldinghus. En vakker Børneflok pryder Huset med et fra Bedstefaderen paa Moderens

¹⁾ I det foregaaende er meddelt nogle historiske Oplysninger om Basnæs og Skelskør, der her er udeladte. Krigskommissær Axel Arenfeldt († 1647) købte Basnæs af Kong Christian IV, nedrev de gamle Bygninger og opførte 1629—33 en stor, prægtig Hovedbygning af Grundmur i 3 Stokværk, der næsten helt nedbrændte i 1785 og senere fuldstændig nedreves; i Slutningen af 18. Aarh. opførte Familien Lowson en ny grundmuret Hovedbygning, der 1851 afløstes af den nuværende. Branden i 1785 skaanede den her ommeldte, 1638 opførte Portbygning, der bar Indskriften »Ørnen bygger paa højen Hald — Avind ligger i dyben Dal«, sigtende til en Strid mellem Axel Arenfeldt og Fru Regitze Grubbe paa Snedinge (Trap: Danmark. 3. Udg. II Bind).

²⁾ Christian Frederik Fiedler (1775—1829), Sukkerraffineradør, Justitsraad, Ejer af Basnæs 1809, g. m. Juliane Marie Sporon (1781—1837).

Side nedarvet musikalsk Talent, trende vakre Sønner dannedes og dannes under mine Auspicier, 3de blomstrende Døttre færdes ved Moderens Side. Et smukt Familieliv.¹⁾

Midsommerens lange Dage og korte Nætter hialp fortræffelig til at gjøre de 2de Ætmaal frugtbringende, som mine Forretninger tillode mig at opofre paa denne Udflugt igjennem de sydsjellandske Egne. Naturnydelse forskjønned ved Historiens lokale Erindringer var for mig Hovedsagen, selskabeligt Samqvem et Kryderie paa Reisen, som jeg medtog som det kunde falde og Maaltider aldeles en Biting, hvorved jeg havde foresat mig aldeles ikke at lade mig indskrænke. Godt Brød og frisk Maimaanedssmør i en Bondehytte, naar Middagen fordrede Hvile for mig og mine Dyr, vare Fornødenheder, som paa ethvert Sted kunde tilfredsstilles, og selv for en højere Nydelse havde jeg sørget ved at nedpakke i min Vogn i kjølede Græs 200 Asparges og en Flaske Madera, en Skjænk fra een af mine transatlantiske Venner. Den flinke Bondekone lærte jeg let at tilberede de første, og naar den sidste blinkede i mit Christiansfelder Glas, manglede mig intet i et kongeligt Maaltid. Fem Timers Nattesøvn gav mig paa Reisen som hjemme nok til Legemets Vederqvægelse. Det har noget behageligt for mig, at orientere mig alene i en ubekjendt Have. Jeg skal ikke lettelig lade mig vildlede af nogen Labyrinth, da jeg kjender Systemet for slige Anlæg, den muligt større Afbenyttelse af det givne Terrain [.....]. Den Basnæske Have har mindre Charakteren af Storhed end Ynde, noget som allene erhverves ved den smagfulde Dyrkers Haand. Blomsterpartiernes Afvexling med skyggefulde Lystlunde og Naboskabet til det kjølede Hav gjør den til et saare behageligt Sommeropholdssted. Viindriveriet er især fortræffeligt og forskjønned ved alle de Underholdninger, som denne Slyngplante skjænker Liebhaberen. Den røde Frankenthaler knibes og skjæres saa net, at den uden for Glashuset bærer Klaser af flere Punds Vægt og igjennem Vinduesposterne i den smukke Havesal er Ranker indladte saa net, at de slynge sig som Guirlander under Loftet og samle sig omkring Lysekronen midt over det runde Spisebord til en Gruppe af Druer, der kan vække tantalisk Lyst selv hos den, der ikke tæller *arcta sub vite bibentem*²⁾ blandt ene Lykkelige.

¹⁾ Sønnerne vare:

Frederik Julius (1806 † 1880), Student fra Sorø 1825, Konferensraad, fh. Justitiarius i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, Harald Valdemar (1808—1887), Student fra Sorø 1826, Birkedommer og Skriver i Holsteinborg Birk, og Julius Christian Georg Sporon (1816—1892), Student fra Sorø 1833, kgl. Postekspeditør i Fuglebjerg. Blandt Døttrene var Thora Alvilda (1810—1897) som bekendt g. 1° m. Digteren Carl Bagger.

²⁾ »... neque te ministrum dedecet myrtus, neque me sub arcta vite bibentem«. Horats: carminum Lib II, XXXII.

Min Vert forundrede sig ei Lidet ved at erfare, at jeg allerede havde gjort en Deel af denne Morgenvandring i hans Have paa egen Haand, og indskrænkede sig derfor til at gjøre mig opmærksom paa nogle forbigaaede Partier, hvorefter jeg nød en liden Vederqvælgelse for efter mit Løfte igaar til Grev Holstein endnu i Morgenstunden at naae

Holsteinborg.

En vis Grad af Sværmerie, naar den ikke udarter til Fanatisme, udbreder et aandfuldt Skjær over Menneskelivet. Dette gjælder om den Holsteinske Familie saaledes som den skildredes mig af upartiske Vidner og den selv aabenbarede sig for mig ved nogle Timers interessante Omgang. Varmtfølelse for Religion og Menneskevel er Greven og Grevinden¹⁾ sjeldne Exempler for Deres Stand, maaske i Anskuelserne af hiin noget for megettroende og i Midlerne til dette noget for sværmeriske, men i begge Dele ædeltfølelse og handlende efter de ædleste Grundsætninger. Han, stemt af sin Kapelpræst Licentiat *theologiæ* Holm²⁾ til hyperorthodoxe Religionsmeninger, har upaatvivlelig de bedste Hensigter med Menneskehedens Ledning til al Lyksaligheds Ophav, om han endog viser sig noget intolerant mod Anderledestænkende og som en Følge deraf maa omgaas med nogen Forsigtighed, naar Talen er om Religionsgenstande for ikke at ægges til Hæftighed. Hans mange Indretninger paa sine Godser til Industriens Fremme, Skolevæsenets Forbedring og Menneskeforædling i Almindelighed ere ligesaa hædrende for hans Charakter som hans Misgreb i mange Henseender for Billigtænkende finde Undskyldning i den gode Hensigt. Som Formand for det skjelskjørske Bibelselskab³⁾ finder han al den Sysselsættelse for sit Hjertes Anliggende som for ham som læg Mand er passende og som Skribent har han nyligen hæderlig udmærket sig som Grækernes Talsmand⁴⁾.

I Porten til det grevelige Slot, ja selv i Gjæsteværelserne ere Kollekt Bøsser henstillede til Gaver for Hedningers Omvendelse og andre velgjørende Øiemed. Hans Dydsfester, der foranledigede

¹⁾ Frederik Adolf Greve Holstein-Holsteinborg, f. $\frac{8}{10}$ 1784, † $\frac{21}{5}$ 1836, g. $\frac{4}{5}$ 1808 med Vilhelmine Julie Komtesse Reventlow, f. $\frac{30}{7}$ 1788 † $\frac{8}{10}$ 1868.

²⁾ Jens Albrecht Leonhard Holm, f. $\frac{30}{8}$ 1799, Lic. theol. ved Universitetet i Berlin 1822, blev i Febr. 1827 af Grev Holstein kaldet til Kapellan for Hyllested, Vensløv og Holsteinborg Menigheder; Juli 1828 Sognepræst for de to sidstnævnte Menigheder, i Decbr. 1840 tillige for Hyllested, hvor han døde 1861. Udgav 1844: Frederik Adolph Greve af Holstein. En biografisk Fremstilling.

³⁾ Den $\frac{3}{4}$ 1821 stiftedes paa Holsteinborg, »Bibelforeningen for Vester Flakkebjerg Herred og Grevskabet Holsteinborg«, se J. A. L. Holms ovenanførte Skrift S. 141 ff.

⁴⁾ I 1827 udkom: Grækernes Sag i Danmark. En frimodig Bemærkning af F. A. Holstein.

Bedrag og megen Miskjendelse, ere nu afskaffede, men vistnok til mindre Ære for de Bedragende end den Bedragne¹⁾. Tarvelighed og Nøjsomhed i Levemaade siges i højere Grad at herske paa Holsteinborg end hos nogen [anden] Lehns greve i Landet, men er det saa at han har yttret, at han ikke kan forsvare at ofre Noget paa Luxus og Vellevnet, saalænge saa mange af hans Medmennesker savne det Nødvendige, geraader denne Grund vistnok hans Hjerte til Ære.

Greven var bortkaldet af en øieblikkelig Forretning, da jeg ankom til Holsteinborg, men Grevinden (en fød Reventlow af Brahetrolleborg) modtog mig venlig som en kjær og ventet Gæst i sine Børns Selskab ved Arbejdsbordet i den store Familiesal. Simpel klædt i en blaastribet Lærreds Kjole skulde jeg ikke have anset hende for den hun er, om ikke en ædel Holdning, et talende Øie og et Udtryk i Mine og Stemme ved første Øiekast havde vist mig i hende en Dame af Opdragelse. Der var noget skjønt huusmoderligt i hendes Anstand og en rolig Blidhed i hendes Tale og Væsen, da hun forestillede sine Børn for mig, en Søn paa 11 Aar der opdrages af en tysk Lærer Freytag²⁾ og for Selskabs Skyld har to ligealdrende Drengene hos sig, den Ene et fattigt Barn og den anden en Søn af den danske Chargé d'affaires i Lissabon Olinto dal Borgo⁴⁾, og en Datter, et Barn omtrent paa 2de Aar³⁾. Vi talte om Ungdom og Opdragelse og hun erkyndigede sig med Deeltagelse om adskillige Familiers Børn, som hun kjendte, især om Valdemar Buchwald (Stiftamtmandens Sønesøn)⁵⁾, som i Ferier besøger Holsteinborg. Jeg yttrede i Anledning af hans Fald fra Mellem-

¹⁾ Hermed sigtes formentlig til, at det af Grev Holstein i 1809 stiftede Industriselskabs Præmier til dygtige og flittige Bønder uddeltes ved halvt religiøse Højtideligheder, der fra først af fandt Sted i Kirken paa Holsteinborg. Senere holdtes disse Fester i Haven.

²⁾ J. Freytag, født i Ratzeborg, senere Præst i Gartow i Hannover, kom i 1822 som Huslærer til Holsteinborg (se J. A. L. Holms paa forrige Side, Note 2, nævnte Skrift om F. A. Holstein, Pag. 148 f.)..

³⁾ Børnene vare:

Ludvig Henrik Carl Herman, f. ¹⁸/₇ 1815, senere Besidder af Holsteinborg, Konseilspræsident, Overkammerherre, Ridder af Elefanten, † ²⁸/₄ 1892, og Christian Johannes Ernst, f. ³¹/₁₃ 1826, † ²¹/₁₀ 1891. Tauber maa have antaget den sidste for en lille Pige, se det følgende.

⁴⁾ Olintho dal Borgo di Primo, Baron del Asilo, f. i Pisa, gift med Grev Ernst Schimmelmans Adoptivdatter Louise Wesselhof, var fra 1817—1830 Chargé d'affaires og Generalconsul ved det kejserlig Brasilianske og det kongl. Portugisiske Hof.

⁵⁾ Er formentlig den Carl Valdemar Buchwald, f. ²³/₃ 1817 paa Anneberggaard, der 1836 dimitteredes som Student fra Sorø Akademi; † ²⁴/₈ 1887 som Hofjægermester og Ejer af Øbjerggaard i Præstø Amt. Han var en Sønesøn af fhv. Stiftamtmand i Fyen, Kammerherre Friderich Buchwald, f. 1747 p. Gudumlund, † ⁹/₈ 1814 i Pisa.

etagen til Steengangen¹⁾, at jeg maatte ofte undre mig over hvorledes Guds Forsyn vaagede over de Børn. Hun sagde med blid Følelse: »Jeg troer, at hvert Barn har sin Engel, som usynlig ledsager det, ellers vilde vistnok megen Ulykke skee i den hjælpeløse Alder«. Vi fortsatte en Tid Samtalen og hun hørte med Deeltagelse paa mine smaa Historier om Grenene som vare brækkede, om Baadene som vare kændrede o. s. v. uden at nogen Meen dermed var tilføjet mine uskyldige Smaaer. Endelig kom jeg til at berøre Historien om Kammerraad Mallings Søn (som hun ikke kjendte) og maatte efter given Anl. meddele [den], en Gjenstand, der bevægede hende saa synligen, at hun omfavnede sin lille Pige, som om hun forudføjte den skrækkelige Smerte, hun vilde lide ved at miste hende.

Greven kom heldigvis i det samme, den [o: vor Underholdning] havde antaget en for den første Samtale besynderlig rørende Charakter. Han indbød mig at see sin Malerisamling og Have. Hin er ganske udvalgt og indeholder lutter Mesterstykker, Originaler af hollandske og italienske Malere. Selv en ægte Raphael kan man her beundre foruden adskillige Mesterstykker af Rembrand, Woremann [sic], Teniers og vor C. IVs Hofmaler Carl af Mandern. Uden for denne sande Prydelse var alt Meublementet i simpleste Smag, selv Sengene i Soveværelset af beitsset Fyrretræ med rødtribet Gingangs Omhæng. Præstegaarden derimod er en elegant og ny-modens grundmuret Bygning, hvorpaa intet er sparet.

Holsteinborg er i sit Udvortes en gothisk Bygning af første Rang. Mørkerøde alentykke Mure, Grav og stærkthvælvede Indkjørselsporte, snever trindt-ombygget Gaardsplads og paa Taarnene fire smaa Spire, der i en halv Miils Afstand sees fremragende over den omgivende Skov. Haven er en Blanding af ny og gammel Stil. Herlige Alleer over alt og disses sandeste Prydelse de fortræffelige Udsigter, som perspektivisk viser sig i Enden af dem over Havet til de yndige Øer som dette er besaaet med. Foruden de fjernere Langeland, Laaland, Sprogøe og Fyen, som begrændse Udsigterne over Beltets Vande, finder man her nogle fortryllende Smaaøer, som ere bevoxede med Træer, hvoraf Glænøe er den største og Orme-Øe og Sandholm de mindste, de sidste med saa nydelige Omgivelser af temmelig betydelige Fladvande, at man kan vade ud til dem. Alt, hvad der hører til huuslig Dont, er her skjænket større Opmærksomhed end paa Grevesæder almindeligt er, vidtløftige Blegdamme, Vadskehuse o. s. v. Da vi nærmede os Hovedbygningen kom Grevinden os imøde og indbød os til en Frokost i Havestuen, der langt fra ikke vidnede om den Karrighed, som Naboerne havde vidst saa meget at fortælle om (Oste-

¹⁾ Sandsynligvis paa Akademibygningen i Sorø.

valle-Frokost, Folkemad). Jeg modtog venskabelige Indbydelser til et forlænget Besøg, og Grevinden forbød spøgfuld at vise mig Taarnene og Kjelderne for at jeg kunde have noget at reise efter, naar jeg kom igjen i Sommerferien. Greven var allerede taget til Præsten Galschiotts¹⁾ Begravelse, da jeg tog Afsked med Grevinden og Hr. Freytag (en vakker Tydsker, der arbejder paa at blive dansk for at vinde præstelig Befordring paa Grevens Gods) for at begive mig ad Strandveien til Gaunø og Nestved, hvor jeg agtede at overnatte.

G a u n ø e

eller som den egentligen burde skrives G a b n ø e er det stolteste Søslet Landet eier, beliggende 1 Miil sønden for Nestved i det G a b eller den Munding, som Havet danner ved Karrebæksminde med Suseaaens Vande. Gaarden var først Ridderborg, siden i over 100 Aar (1390—1523) berømt Nonnekloster og tilsidst Herresæde mest i de Thotters Familie, af hvilke Geheimeraad Otto Thott legerede dertil som integrerende og uadskillelig Deel af Stamhuset den udmærkede Samling af Malerier — over 2,000 i Tallet — som endnu er Gaardens sandeste Prydelse. At faa et foreløbigt Overblik af denne Samlings Omfang og Værd var een af Hovedhensigterne af min Reise. Det var den 31. Mai om Eftermiddagen Kl. 5 da jeg nærmede mig til den prægtige 400 Alen lange Bro, som fører over Stranden ned til Gaunø Land, da jeg ikke lidet overraskedes ved at se Slottet skinne i usædvanlig Glands, Veirhanerne behængte med Blomsterkrandse og Alleen til Gaarden ziirligen prydet med Guirlander og nedhængende Krandse. Det var den ældste Baronesse-Datters²⁾ Fødselsdag som havde foranlediget denne landlige Fest, og jeg fandt Familien samlet i Haven omgiven af en talrig Cirkel af Venner og Bekjendte som Dagens Høitid havde forsamlet. Man indbød mig venligen til Deeltagelse til de foranstaltede Festligheder, en Lystfart p. Fjorden med Musik o. s. v. Men jeg foretrak at besee Malerisamlingen og Stedets yndige Beliggenhed i Rolighed. Jeg fandt i første Henseende en velvillig Ledsager i Adjunkt ved Herlufsholms Skole Hr. Øst³⁾ og fandt i den sidste, blandt andre

¹⁾ Thomas Martin Braem Galschiøt, f. ³/₁ 1748, † ²³/₅ 1828, var fra 1784 til sin Død Sognepræst til Hyllested, Vensløv og Holsteinborg Menigheder, i hvilket Embede han efterfulgtes af den ovenfor nævnte Kapellan, Lic. theol. J. A. L. Holm.

²⁾ Anna Beate Frederikke Ulrikke, f. ³¹/₅ 1816, † ²⁹/₅ 1842, g. m. Kammerherre Chr. Sehested-Juul til Raunholdt, var ældste Datter af den daværende Besidder af Gaunø, Lehnsbaron Otto Reedtz-Thott (1785—1862) i dennes I. Ægteskab med Sophie Henriette v. Roepstorff (1782—1835).

³⁾ Ditlev Ludvig Øst (1802—1836), 1827 Adjunkt paa Herlufsholm, † som Sognepræst for Tirstrup og Fuglslev Menigheder. Han havde i sit sidste

Mærkeligheder, en Samling af Lindetræer henplantede i en Allee, som vare de samme, der i fordums Tid havde prydet Kongens Nytorv i Kjøbenhavn, da dette var beplantet med Træer¹⁾.

Herskabet havde imidlertid tiltraadt Deres Vandpromenade under Kanonernes Løsning og ledsagede af en Baad med Hautboister. Jeg betragtede deres lystige Fart fra Galleriet, hvor Malerierne hænge. Men, o vee! snart stod Prammen paa Grund i det lave Vand, Musikken forstummede, Damerne maatte ligge i den ene Side, Herrerne arbeide og først efter lang Anstrængelse kom man paany paa Farten. Imidlertid gennemstreifede jeg endnu engang den smukke Have, anbefalede mig derpaa til et Par gamle Frøkener, som vare blevne tilbage som Husets Vogterinder og drog atter til

Nestved,

hvor min Ven, Etatsraad Schönheyder²⁾ [indbød mig] til et lille Familieselskab om Aftenen. Denne virksomme Borgmester underholdt mig med sine Foranstaltninger til Byens Opkomst, især Sortebrødre Gaards Indretning til et Enkesæde for trængende Enker³⁾, den af ham anlagte Kirkegaard og vi tilbragte den smukke Aftenstund i hans Have, der er baade stor for en Privat-have og vel anlagt. Efter at have taget Natteleie hos Hr. Næsted i Viinhuset drog jeg næste Morgen videre til

Herlufsholm

hvor jeg besøgte Justitsraad Brorson⁴⁾, der uagtet sin høie Alder endnu nyder temmelig god Sundhed. Han fortalte mig adskillige Træk af den Stemannske Administration⁵⁾, Skolens Aftagelse formedelst de pecuniære Byrder, som ere lagte p. Disciplenes Forældre, Lærernes Indskrænkninger, samt at man agtede at berøve dem alle deres uvisse Indtægter. Professor Melchior⁶⁾ gav

Skoleaar paa Herlufsholm, hvorfra han dimitteredes 1822. været Huslærer paa Holsteinborg (Leth & Wad: Medd. om Dmitterede fra Herlufsholm, 1875).

¹⁾ De omkring 1685 plantede Træer, der dannede „Krisen“ paa Kongens Nytorv, fjernedes atter 1749 og skal af Kong Fr. V være skænket den daværende Ejer af Gaunø, Gehejmeraad Otto Thott.

²⁾ Morten Smith Schönheyder (1782—1835), Etatsraad, Borgmester i Næstved.

³⁾ Om »Sortebrødregaaards« Historie og Overdragelse til den Ostenfeldtske Stiftelse 1823, se Traps Danmark, 2. Bind, S. 792 og 800.

⁴⁾ Anders Winding Brorson (1755—1833), 1784 Konrektor, 1804 til sin Død Rektor p. Herlufsholm, Professor, Justitsraad.

⁵⁾ Om den Stemannske Administration af Herlufsholm 1827—1851, se Leth: Hist. Efterretninger om Herlufsholms Stiftelse. Næstved 1865, S. 274—312.

⁶⁾ Hans Bøchman Melchior (1773—1831), Dr. phil., Professor, 1820 Overlærer paa Herlufsholm.

mig nogle interessante Meddelelser om de naturhistoriske Samlinger, som Sorø venter sig efter Regimentskvartermester Faber¹⁾ i Horsens, og Lærer Zahle²⁾ viste mig sin nye indrettede Bolig paa Qvisten i Hovedbygningen.

Bregentved.

Grev Vilhelm Moltke³⁾, Eieren, var ikke tilstede, men da Hensigten af mit Besøg var at besee et Glashuus som han i sin Have havde indrettet til et Blomster Driverie, tabte jeg ikke stort derved. Af Høflighed gjorde jeg min Opvartning hos Grevinden, som var saa artig at indbyde mig til Middag, det jeg dog maatte undskylde mig for med Hensyn paa min alt lagte Reiseplan. Ogsaa var her mere herskabeligt stivt end der passede for mine Ønsker, dog kunde jeg ikke undskylde mig for en Indbydelse til at indtage en Frokost, efterat have beseet Haven, i Selskab med Grevinden og hendes Søster⁴⁾, det eneste Herskab p. Gaarden. Jeg streifede da om med den gode Gartner over chinesiske Broer, hvoraf Haven har adskillige høiryggede Stykker, og fandt mig mindre tilfredsstillet ved Jordbunden, Anlægget og Smagen end jeg kunde vente. Dog bemærkede jeg en *transitus* i Haveanlægget, Spor af begyndte Reformere, Grevindens Værk, der havde tømt Grevens Pung for adskillige tusinde Rigsdaler og sandsynligvis vil tømme den for endnu flere, uden at disse dog ganske have formaaet at forjage den forrige Stivhed, som udmærkede denne Have. Her fandtes imidlertid Adskilligt, som destingverede den fra Nabo-Proprietærernes, saasom:

1. Det omtalte Gevæxthus for exotiske Blomster.
2. Et Figentræ, anbragt som Espalier og som bær modne Figener.
3. Et Havehuus, hvori en Rotonde-Sal med Belysningen fra oven.
4. Tvende Marmor Statuer, hvoraf den ene forestiller Helenas Bortførelse af Paris, den anden en Flora.

¹⁾ Frederik Faber (1795—1828), anset Amatør-Zoolog, † i Horsens, hvor han siden 1822 var Regimentskvartermester og Auditor v. det slesvigske Kyradseregiment.

²⁾ Johan Christian Julius Zahle (1795—1872) var 1818—1831 Adjunkt p. Herlufsholm, hvor han— den første Adjunkt, der som gift boede paa Skolen — havde den saakaldte Altanlejlighed i den tidligere Skolebygning (Hvidebygning). † som fhv. Provst for Slagelse Herred og Sognepræst for Stillinge Menighed.

³⁾ Adam Vilhelm Moltke til Bregentved (f. 1785, † 1864), Lehnsgreve, Conseilspræsident, Overkammerherre, Ridder af Elefanten, tiltraadte Grevskabet 1818. G. 1° m. Frederikke Lovise Knuth-Knuthenborg (1797—1819), 2° 1823 m. Maria Elisabeth Knuth-Knuthenborg (1791—1851).

⁴⁾ Charlotte Frederikke Knuth (1799—1839).

Kompositionen i den første synes mig fortræffelig, men Udførelsen mindre god. Helena fremstilles kastet paa Paris' venstre Skulder, der flygter afsted i fuld Fart. Hun hviler allene paa Læggen paa hans Skulder og svæver forresten baglæns bort med flagrende Haar ned ad hans Ryg, medens han med høire Haand fastholder hendes venstre Fod. En malerisk Stilling, men Paris-Figuren er i mine Øine alt for spinkel med Hensyn til den viste Kraftanstrængelse. Floras Figur, en tilhyllet Sandsteens Statue, er af langt bedre Proportion. Endvidere 1 Obelisk til F. Vs Minde.

3 [5]. Nogle Lindetræer, egenhændigen plantede af Kong Frederik [V.].

4 [6]. Mange Steenprydelser af Kalksteen fra Faxe.

Gisselfeldt.

Blandt alle danske Slægter er den Danneskjoldske bekjendt som den første i Rang, den første i ædel Dannished og hensigtsløs Agtelse for Menneskeværd fra Purpuret til Hytten.

Greve Frederik Danneskiold¹⁾, Stamherre, Excellence, lod sig som han sagde ikke betage Fornøielsen af selv at ledsage mig i Haven. Denne var mig bekjendt fra tidligere Besøg og [jeg] vil altsaa ikke udpege dens enkelte Skjønheder som vilde gjøre en lang Beskrivelse fornøden. Det Hele har noget indtagende Dansk ved sig og er et forædlet Billede af en ægte sjællandsk Natur. Ridderborgen med sine tykke, høitknejsende Mure ligger paa en anselig Høide omringet af flere smaa Søer i en skovrig og bakkefuld Egn. Disse gisselfeldske Damme og livfulde Søer i Forbindelse med de yndige Indhegninger i Skoven og Landsbykirkerne der vise sig imellem Aabningerne i Skoven ansees for Havens væsentligste Prydelser. Iøvrigt bemærkede jeg paa min Dagsvandring med Interesse følgende Punkter:

I H a v e n :

1. Driverierne af udmærket Fuldstændighed og Omfang. Ananas Driverierne, som bære hvert 3die Aar.
2. En Bro, som forener 2 Haver og hvorunder gaar en Landevei.
3. Hertuginde Lovisas²⁾ Mindetempel fra hendes Barndom, en Hytte med Køkkentøi efter formindsket Maalestok — kort en heel Barneverden.

¹⁾ Frederik Christian Danneskjold-Samsøe (1798—1869) til Grevskabet Samsøe, Overdirektør for Gisselfeld. † ugift, ældste Søn af nedennævnte Christian Conrad Sophus D.-S.

²⁾ Louisa Sophie Danneskjold-Samsøe (1796—1867), ældste Datter af nedennævnte Chr. Conr. Soph. D.-S., g. 1820 m. Christian Carl Frederik August, Hertug af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Augustenburg (1798—1869).

4. Lysthusene, det ene til Frokost, det andet til Kaffe.
5. Gravlunden, hvor den ædle Frederich Sophus Danneskiold Samsøes¹⁾ Støv hviler.
6. Vandfaldet, i Nærheden af Broen.
7. Den lille Støtte med den lyseblaa Kuppel paa Øen, som er tilgængelig ved en bevægelig Flydebro.
8. Det venlige Skovhus med Udsigt til Hæsede (en Avlsgaard i Nærheden).

I G a a r d e n :

1. En Indskrift paa en Sandsteen over Porten saaledes lydende:

1540 paa det syvende Aar
 lod Peder Oxe denne Gaard flytte
 og bygge af ny, som han her nu staaer
 sig og sine Arvinger til Nytte.
 Gud unde dennem at bygge og boe
 og saa i Verden at være
 at det bliver dennem til Fred og Roe
 over al Ting til Guds Ære.
2. Borgfængselet, en Kjelder paa høire Haand i Porten.
3. Peder Oxes Hul efter Assessor Hilfelings²⁾ Beretning et Sted, hvor P. Oxe var skjult i lang Tid for sine Fjenders Efterstræbelser, da han unddrog sig fra at møde paa Rigsdagen i Nyborg og hvorfra han siden flygtede ud af Landet til Lothringen. Det synes at have været een fra al Samqvem isoleret Bygning, en rundagtig Hvælving med et Hul foroven, hvor igjennem et Menneske kunde nedhisses og faae sin Mad, item med et [sic] Kamin, saa konstigen indrettet, at ingen kan mærke, naar der har været Varme i den, da dens smalle Rør fører Røgen midt op i Kjøkkenskorstenen, hvor der er en liden Aabning. Dersom Traditionen om P. Oxe, som Præsten mente, mangler historisk Hjemmel kunde det være muligt med Molbech at antage, at Kjelderen er indrettet enten til et Fængsel eller til et hemmeligt Skjul for Mennesker og Gods i Feidetid.
4. Vægtergangen, øverst oppe under Taget, er 1½ Alen bred og forsynet med Skydehuller af anselig Størrelse samt Huller i Bjælkerne til at indsætte smaa Kanoner eller Svingbasser.

¹⁾ Skal formentlig være: Christian Conrad Sophus D.-S. (1774—1823) til Grevskabet Samsø og til Næsbyholm, Bavelse, Raunstrup, Holme-gaard, Nordfeld og Aalebækgaard, Overdirektør for Gisselfeld, Amtmand over Præstø Amt, der som flere af Slægten Danneskjold er begravet i Grav-lunden »Sophiehave« ved Gisselfeld.

²⁾ ? Krigsassessor Ludvig Hilfing, † ²¹/₁₀, 1861 (Richters Dødsfald).

Denne Gang er for det meste indrettet til smaa Kamre, som have deres Vinduer i bemeldte Skydehuller, dog p. enkelte Steder endnu til i sin gamle Form.

Middagsselskabet var forsamlet i Spisesalen da jeg gjennem-
 heed af den forcerede Havevandring kom tilbage med Grev-
 inden¹⁾, som var den eneste i Selskabet, som jeg kjendte, modtog
 mig med den hende egne Venlighed, og da jeg ved Ubekjendskab
 ytrede mig forlegen ved Valget af en Dame at ledsage tilbords,
 rakte hun mig med et huldt Smil sin Arm og sagde: Jeg veed
 ikke bedre, [end] at De er saa god at tage tiltakke med mig. Da
 vi vare komne i Spisesalen, forestillede hun mig navnlig det
 hele Selskab, efter som de Parviis indtraadte. Det er det forrige
 Slotskapel, hvor Spisesalen er. Et smukt rummeligt Værelse.
 Efter mere end 9 Timers Kjørsel og Vandring i Herlufsholm, Bre-
 gentved og Gisselfeld Haver smagte Maaltidet mig fortræffeligt.
 Nytt af Aaret fra de fortræffelige Drivhuse forfriskede Ganen og
 muntre Samtaler krydrede Maaltidet. Grev Christian²⁾ var samme
 Morgen reist til Stortinget i Norge. Comtesserne³⁾ vare tilstede.
 Efterat have nydt Kaffen i Pavillonon anbefalede jeg mig.

Ravnstrup.

»Hvad vil De i den Røverrede?« sagde Grevinden, da jeg med-
 delte hende mit Forsæt paa Hjemvejen at besøge R. »Det er just
 de gamle Røvere eller Riddere, Deres Naade! jeg ønsker at see,
 i det mindste den Riddersal, hvor jeg vil troe de fornemmelig
 drive deres Spil«. Hun gav mig en Adresse til Bestyreren af hendes
 Schäfferie, thi anden Beboer har Gaarden egentligen ej, og jeg
 fandt virkelig at den gamle Gaard, da jeg i Skumringen kjørte
 ind ad dens høie Port, havde nogen Lighed med en Røverrede.
 Vinduerne vare paa de fleste Steder indslagne. Kastellanen kunde
 med Nød og Neppe faa de rustne Laase til at lystre Nøglernes Tryk.
 Dog var det Steenarbejde borttaget, som jeg søgte i Riddersalen.

¹⁾ Enkegrevinde Johanne Henriette Valentine Danneskjold-Samsøe, født Kaas (1776—1843), g. m. fornævnte Grev Chr. Conr. Soph. D.-S. (1774—1823). Hun styrede som Enke sine Ejendomme med Kraft og Dygtighed.

²⁾ Christian Conrad Sophus (1800—1886) til Grevskabet Samsø og til Holmegaard, Geheimekonferensraad, Overskjænk, Overdirektør for Gisselfeld Kloster, Ridder af Elefanten, Søn af ovennævnte Grev Chr. Conrad Soph. D.-S. Han overtog 1869 Grevskabet efter sin forannævnte Broder Grev Frederik Chr. D.-S.

³⁾ Comtesserne Henriette D.-S. (1806—1858), g. m. Prinds Frederik Emil August af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg, og Christiane (1809—1873), g. m. Grev Gustav Chr. Holch-Winterfeldt til Fjellebro.

Det har efter Pontoppidans Beretning¹⁾ havt sin Stade over en uhyre Kamin og bestaaet i en Phoenix, hvis Form jeg ønskede at kjende for at sammenligne med de to Udgaver af det sorøeske Academies Vaaben, men det var i Forpagter Nyeholms Tid borttaget tilligemed det snurrige og ravgale Vers, som stod derunder:

Naturens Mirakel, skabt uden Mage
 paa Troldkoners Viis dog tages af Dage
 men kunde jeg prægtiger' ende mit Maal?
 Solen min Bødel og Canel er mit Baal.

¹⁾ Pontoppidan: Supplement til Danske Atlas, Tom. VI, Kbhv. 1774 S. 421.
